

Ressenya

***Manters. Morabitisme i comerç informal als carrers de Barcelona*, Marta Contijoch i Horacio Espinosa (eds.)
(2019) Barcelona: Edicions Bellaterra
192 p.
ISBN: 978-84-7290-963-2**

Marc Dalmau Torvà

La Ciutat Invisible, OACU

A finals de març, des de casa estant, i en ple desànim pel confinament, ens arribava, com una petita escletxa de llum, la notícia de que el Sindicat Popular de Venedors Ambulants havia decidit reconvertir el seu local en un taller de fabricació de mascaretes davant la pandèmia. La situació d'excepcionalitat, "d'aïllament social" generalitzat i el buidatge de carrers, els havia deixat exposats a la descarnada intempèrie econòmica de la subsistència, i havia agreujat una situació, ja de per sí difícil dins la seva crua normalitat, la intempèrie legal de la clandestinitat per no tenir papers. Tanmateix, més enllà de que, segurament ells, simplement, no podien escollir "quedar-se a casa"; el gest del Sindicat demostra, un cop més, la seva capacitat de reinventar-se des de l'autogestió amb escassos recursos materials. La seva astúcia, conjurada a mode d'arma dels dèbils, per dir-ho com Scott (1987), i la intel·ligència tàctica (Certeau 2000) col·lectiva per cooperar, mobilitzar-se, activar solidaritats i obrir espais altres, han confirmat la inauguració d'un petit

espai heterotòpic (Foucault 2010), una línia de fuga al bell mig d'aquesta distòpia realitzada pel virus.

Amb aquesta acció, i malgrat les dificultats¹, les pràctiques del col·lectiu ens conviden de nou a obrir els ulls al voltant del racisme de matriu colonial que impregna la percepció contemporània dominant. I es confirma com un dels subjectes socio-polítics amb un repertori de protesta més original dels apareguts en els darrers anys

¹ Només durant la primera setmana d'obertura del taller dos manters ja foren multats per vulnerar el «toc de queda» de l'estat d'alarma. Una mostra de la persecució repressiva constant que han de patir d'ordinari, en campanyes impulsades pels lobbys de comerciants i el turisme. I en aquest cas, encara, una mostra del refinament de la repressió de l'estat d'alarma, i les incomptables mostres d'excepcionalitat punitiva que estem vivint aquests dies.

a Catalunya. Però, qui són aquestes persones que han de viure de la manta? Quines pràctiques els caracteritzen? Quina és la naturalesa dels vincles que teixeixen entre ells?

És en aquest sentit, per respondre aquestes preguntes i d'altres derivades, que resulta tan pertinent "Manters". Un llibre publicat per Bellaterra, impulsat pel GRECS, editat per Marta Contijoch i Horacio Espinosa de l'OACU, que cristal·litza una recerca coordinada per Manuel Delgado i Romina Martínez, amb un nodrit grup del seminari de pràctiques d'Antropologia Religiosa. La recerca, emprant mètodes etnogràfics, s'aproxima a la trajectòria d'aquestes persones, majoritàriament provinents del Senegal, i n'estudia la seva articulació comunitària, a partir de dos grans abordatges: el primer, sobre la pròpia autoorganització de l'activitat socioeconòmica que els investeix com a manters, la venda ambulants als carrers de Barcelona i voltants; el segon, a través de la indagació sobre les dinàmiques, creences i rituals en torn la seva religiositat, una corrent sufi de l'islam, l'organització mouride i l'estructura de les diferents congregacions da'aires i grups d'afinitat com a comunitats de recepció i aixopluc.

Una de les aportacions importants del llibre, precisament en la intersecció dels dos abordatges, és que en el cas barceloní, les estructures religioses semblen apuntalar, amb els seus espais de congregació i les seves pràctiques rituals, un marc mínim de suport i adaptació que vehicula la sociabilitat i les cadenes de solidaritat en la lluita per la supervivència i la regularització d'aquestes persones; i que encara més, a través dels diferents usos simbòlics, aquests espais col·lectius, matisen, reconforten i atorguen cert sentit al món en (re)composició de la precarietat de la il·legalitat i l'aïllament de la diàspora. Tal constatació desmentiria aquelles interpretacions, que han volgut llegir certs corrents del sufisme practicades pels migrants senegalesos arreu, com associades al foment d'una idiosincràsia (neo)liberal, individualista i emprenedora, en una reproducció del que s'ha anomenat "neoliberalisme des de baix" (Gago 2015). Els testimonis recollits, apunten, en canvi, cap al paper aglutinador d'aquests espais. I més, en el cas dels migrants senegalesos catalans organitzats dins el sindicat, amb les accions col·lectives, el suport mutu i les pràctiques de sociabilitat que els caracteritzen. Aquesta experiència d'autoorganització esdevé un epicentre comunitari a partir de l'impuls en tres dimensions: el d'una economia popular que sap reconvertir-se a partir de les necessitats de les seves integrants, el d'una economia moral que se sosté a través de l'organització i la solidaritat, al mateix temps que el d'una lluita politico-social contra el racisme, la lliure circulació i els papers per tothom.

Al llibre, destaca la crònica de tot el procés de construcció, escalada i intent de pacificació del que es pot denominar com a "conflicte manter". Des de la creació-invenció del problema, la implacable persecució en tres fronts -política, mediàtica i policial-, fins a l'estigmatització constant sobre les persones migrants -amb la versió més punitiva (com a enemics) o més higienista (com a virus a eliminar dels carrers). La crònica compila les respostes autoorganitzades i la solidaritat; així com, els intents de mediació des del consistori durant el primer mandat de *Bcn en Comú*, amb algunes actuacions, potser en un inici ben intencionades, però de conseqüències vergonyants. Justament en un camp tan especialment sensible com ho és el de la «gestió cívica», amb l'encara-mai-no-derogada ordenança del civisme.

Sense dubte, "Manters" és una bona nota de recerca, un estudi introductor o preliminar que mereix suport i continuïtat. Segurament, també, l'objecte d'estudi requereix més temps per tal d'arribar al propòsit inicial: comprendre la complexitat

de les xarxes i els vincles que s'estableixen entre les persones migrants provinents del Senegal i d'altres països africans en situació de diàspora a la societat catalana. En especial, sobretot es fa necessari aprofundir en la naturalesa i fortalesa de la interrelació entre cultures religioses determinades i pràctiques econòmiques populars i materials de supervivència. En aquest sentit, es percep cert desencaix en la capacitat explicativa del fet manter en relació amb certa religiositat, això és, en la mateixa naturalesa de la interrelació entre les pràctiques que emanen de les dues potes principals del treball. Podríem preguntar-nos, per reflexionar, si el propi context de clandestinitat, no condiciona ja les respostes possibles i deixa tan sols les realment existents i disponibles per fer front a la precarietat. Com un paisatge imposat i adscrit, amarres solitàries on agafar-se, lluny de correlacionar-se tan directament amb cap poder confessional, i encara menys místic ni espiritual. Des d'aquest punt de vista, la manta i la congregació tan sols serien refugis tàctics de provisió dels recursos essencials per aquestes persones, amb relativa poca capacitat electiva, però amb certa capacitat d'autoorganització. Aquest argument vindria a reforçar la contingència de la situació respecte la complexitat dels condicionants materials i la seva relació amb els circuits de (re)producció social, i explicaria el balanceig de les explicacions de les economies populars entre les economies solidàries i les economies neoliberals («des de baix»); però també la fragilitat explicativa del factor religiós. En qualsevol cas, queda molt per saber, tant sobre l'abast de les estructures religioses com sobre la força explicativa d'aquestes experiències culturals sobre la pràctica dels manter a Barcelona. Tot apunta que específicament, i de forma resumida, els manter del sindicat constitueixen una experiència d'arribada migratòria amb una capacitat d'impacte relacional i d'hibridació notable amb la població de recepció i certs moviments socials de la ciutat. Noves formes de vida que aprenen a teixir aliances i noves cultures de resistència, generant altres maneres de fer, que reinventen l'espai. La cultura emergent adopta models de referència dels països d'origen que s'hibriden amb els dels llocs de recepció, generant noves formes de vida que no tenen res a veure ni amb el lloc d'arribada ni amb el de destí, i que acaben per modificar la noció del que s'entén per autòcton (Davis 2012).

Es pot concloure aquesta recensió dient que la figura del manter conjuga bona part dels pànics morals de la societat catalana, perquè, si d'una banda, invoca el temor a l'enemic interior expressada en l'existència del comerç il·legal i la venda ambulant, de l'altra, evoca la por a l'enemic exterior emprant el rebuig del racisme com a arma d'exclusió de privilegis. En tot cas, si bé és d'esperar que les persones del col·lectiu manter puguin emancipar-se algun dia proper de la precarietat, el terreny trillat per la dialèctica entre la legalitat i la supervivència, -la producció i l'apropiació de l'espai-, seguirà essent un camp fructífer per emprendre o prosseguir investigacions com la ressenyada.

Bibliografia

CERTEAU, M. de. (2000) *La invención de lo cotidiano 1. Artes de Hacer*, México D.F: Universidad Iberoamericana.

DAVIS, M. (2012) *Urbanismo mágico. Los latinos inventan la ciudad norteamericana*, Madrid: Lengua de Trapo.

FOUCAULT, M. (2010) *El cuerpo utópico. Las heterotopías*, Buenos Aires: Nueva Visión.

GAGO, V. (2015) *La razón neoliberal. Economías barrocas y pragmática popular*, Madrid: Traficantes de Sueños.

SCOTT, J.C (1987) *Weapons of the weak. Everyday Forms of Peasant Resistance*, New Haven: Yale University Press.

© Copyright Marc Dalmau Torvà, 2020

© Copyright *Quaderns de l'ICA*, 2020

Fitxa bibliogràfica:

DALMAU TORVÀ, Marc. (2020), “*Manters. Morabisme i comerç informal als carrers de Barcelona*”. Marta Contijoch i Horacio Espinosa (eds.) (2019) Barcelona: Edicions Bellaterra, 2019, 192 p. ISBN: 978-84-7290-963-2”, *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, 36 (1), Barcelona: ICA, pp. 135-138. [ISSN 2385-4472].

